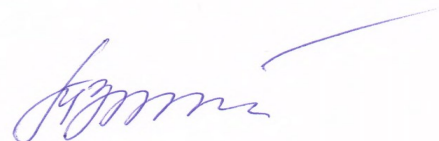

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

МАНЮК ГАЛИНА ВАСИЛІВНА

УДК 342.97

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ
ОРГАНІЗАЦІЇ І ФУНКЦІОНУВАННЯ УНІВЕРСИТЕТІВ**

Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Тернопіль – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Західноукраїнському національному університеті.

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент
Цимбалістий Тарас Олегович,
Департамент представництва інтересів
держави у суді Офісу Генерального прокурора,
прокурор відділу представництва інтересів
органів прокуратури першого управління.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор
Гречанюк Сергій Костянтинович,
Департамент з питань виконання
кримінальних покарань Міністерства
юстиції України, начальник
кандидат юридичних наук;

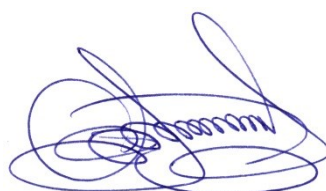
Мазурик Наталія Ігорівна,
Київський апеляційний суд,
головний спеціаліст відділу забезпечення
судового процесу управління забезпечення
діяльності судової палати з розгляду
кримінальних справ.

Захист відбудеться 24 квітня 2021 року о 12 годині 30 хвилин на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.082.04 у Західноукраїнському національному університеті за адресою: 46009, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11а, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Західноукраїнського національного університету за адресою: 46009, м. Тернопіль, вул. Бережанська, 4.

Автореферат розісланий 19 березня 2021 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

С. В. Банах

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Одним із найважливіших напрямків діяльності сучасної соціальної держави виступає регулювання розвитку системи освіти, зокрема вищої освіти. Слід зазначити, що значна кількість проблем у організації і функціонування університетів в Україні виникає саме в зв'язку з недостатньою якістю її державно-правового регулювання. У цьому контексті прагнення гарантувати необхідний рівень правового та організаційного забезпечення розвитку системи вищої освіти обумовлює потреби підвищення ефективності управління вищою освітою на відповідній науково-теоретичній основі, а також удосконалення форм і методів державного впливу на правовідносини у сфері організації і функціонування університетів.

Роль держави в цьому процесі полягає не тільки у виробленні правової бази та залученні потрібних ресурсів в сферу освіти, а й у створенні дієвих механізмів забезпечення функціонування системи вищої освіти, що становить комплекс способів і інструментів управління в даній сфері суспільного життя. Розробка і запровадження сучасної системи державного управління повинні сприяти створенню оптимальних умов організації і функціонування університетів в період інноваційного розвитку та інтеграції в європейський освітній простір.

Проблеми, з якими зустрілися сьогодні університети, потрібно терміново вирішувати, шляхом внесення змін або прийняття відповідних нормативних актів та проведення інтерпретаційної роботи Міністерством освіти і науки України. Головне завдання сьогоднішньої реформи освіти – не втратити цілу систему підготовки фахівців з вищою освітою, яка завжди була потрібна для розвитку економіки України. До недавнього часу цей вид освіти розглядався як простий засіб відтворення висококваліфікованих працівників, проте в сучасних умовах він є джерелом активного відродження та зростання соціально активних груп, які можуть працювати в різних галузях. Саме з такої позиції у дисертації здійснюється дослідження специфічних особливостей адміністративно-правового регулювання організації і функціонування університетів.

Що зумовлює необхідність та актуальність проведеного наукового дослідження адміністративно-правових засад організації і функціонування університетів, оскільки саме університетська освіта є винятково важливою для функціонування суспільства, перспектив та можливостей його розвитку. Тобто, науково обґрунтована організація освітньої діяльності на належному організаційному рівні може забезпечити збереження, відтворення та розвиток інтелектуального потенціалу країни та суспільства, і від неї значною мірою залежить ефективність темпів подальшого соціального розвитку. До того ж освітня політика держави, яка насправді є інвестицією у майбутній розвиток, значною мірою визначає та формує подальший розвиток країни.

Безумовна актуальність, соціальна значимість та масштабність порушеної проблеми зумовлює перебування її у фокусі наукових досліджень різних галузей науки – педагогіки, філософії, державного управління, права, економіки, соціології, політології та інших. Визначальною ознакою наукових досліджень досліджень є «порушення галузевих кордонів», багатовекторна інтеграція та обмін

методологією, предметно-об'єктним змістом, понятійним апаратом, формами і методами дослідження, що, безумовно, чинить позитивний вплив на рівень якості та результативності, а також суттєво розширює горизонти наукових досліджень.

Методологічним підґрунтям дослідження адміністративно-правових проблем організації і функціонування університетів стали дослідження відомих вчених-адміністративістів і дослідників – представників різних галузей права: В. Б. Авер'янова, Р. Н. Абрамова, О. Ф. Андрійко, О. М. Бандурки, Ю. П. Битяка, К. С. Бельського, Н. П. Бортник, В. М. Гаращука, С. П. Головатого, І. П. Голосніченка, В. С. Соколов, С. В. Ківалова, Т. О. Коломоєць, Т. О. Губанової, В. К. Колпакова, В. В. Копейчикова, О. В. Кузьменко, В. І. Курила, М. Н. Курка, В. В. Ладиченка, К. Б. Левченко, О. Е. Лейста, О. Ф. Мельничук, Д. Л. Ворона, В. Л. Ортинського, О. І. Остапенка, О. П. Рябченко, В. П. Тимощука, Ю. С. Шемшученка та ін.

Концептуально-філософською основою для дослідження нових освітніх категорій стали праці вчених М. С. Ільницького, В. П. Бежа, В. А. Грабовського, С. К. Булдакова, Б. В. Дрижака, С. М. Єрмака, І. А. Зязюна, В. Г. Кременя, В. В. Крижка, М. Д. Култаєвої, Т. О. Добка, М. І. Головенко, О. Р. Кайкової, В. Е. Терзіяна, Т. Е. Тихоненка, І. М. Предборської, В. Д. Шинкарука та ін.

Державно-регуляторні стратегії освітньої політики та їх нормативно-правові аспекти змістовно окреслені у наукових працях представників державного управління та педагогіки Л. А. Гаєвської, В. А. Грабовського, С. В. Антошкіна, С. В. Крисюка, В. С. Курила, В. І. Лугового, О. В. Баєвої, С. В. Майбороди, С. М. Ніколаєнка, О. Г. Рябеки та ін.

Концептуальні, організаційно-правові засади реформування системи університетської освіти закладені в дослідженнях В. Є. Бахрушина, І. Б. Зарубінської, С. А. Калашнікової, Я. Л. Болюбаша, О. І. Козієвської, М. Ф. Степко, В. Д. Шинкарука, В. В. Грубінко, І. І. Бабина та ін.

Дослідження педагогічних концепцій І. Д. Бежа, Н. Г. Батечко, В. Ю. Бикова, А. М. Гуржія, І. І. Вакарчука, І. М. Дичківської, М. І. Жалдака, В. П. Коцура, І. П. Підласого, П. Ю. Сауха, Л. С. Шевченко необхідні для вивчення організаційного та адміністративно-правового забезпечення діяльності університету. Проте зазначені дослідження, незважаючи на їх велику кількість, проведено фрагментарно та розрізнено, науковці часто зосереджувались на вузькогалузевих питаннях, ігноруючи системний загальнотеоретичний адміністративно-правовий підхід.

Реформування системи університетської освіти та необхідність нормативно-правового забезпечення зазначених процесів потребує їх концептуального переосмислення та аналізу, а також поглибленого дослідження проблематики адміністративно-правового регулювання формування та реалізації державної освітньої політики. Зазначені теоретико-методологічні розробки повинні бути покладені в основу реформування законодавства України про освіту.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Визначена проблематика дослідження узгоджується з положеннями Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015, Державної національної програми «Освіта» («Україна

XXI століття»), затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. № 896, Національної доктрини розвитку освіти, затвердженої Указом Президента України від 17 квітня 2002 року № 347/2002, Державної програми «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті та науці» на 2006–2010 роки, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2005 року № 1153 та Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, схваленої Указом Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розробка теоретико-методологічних та концептуальних засад адміністративно-правового забезпечення організації і функціонування університетів, аналіз теоретичної і практичної проблематики у даній сфері та відповідної розробки теоретичних положень, а також теоретично та методологічно обґрунтованих рекомендацій щодо удосконалення законодавчої регламентації адміністративно-правових процедур організації і функціонування системи університетів і розвитку і реформування.

Для досягнення поставленої мети дисертаційного дослідження передбачено вирішення наступних **завдань**:

- визначити категоріальні, змістові та методологічні основи дослідження становлення і розвитку університетів;

- розкрити генезис та тенденції функціонування і розвитку університетів в системі вищої освіти;

- здійснити аналіз правових засад створення та функціонування університету як закладу вищої освіти за законодавством України;

- здійснити аналіз вітчизняного зарубіжного досвіду правового регулювання статусу університетів;

- з'ясувати та систематизувати зміст адміністративних правовідносин у сфері функціонування і розвитку університетів в системі вищої освіти;

- проаналізувати адміністративно-правовий механізм зовнішнього управління (адміністрування) у сфері організації і функціонування університетів (+університетська автономія);

- охарактеризувати зміст і особливості внутрішніх управлінських відносин в університетах;

- визначити порядок формування та реалізації внутрішньої складової системи забезпечення якості освіти;

- здійснити аналіз змісту правового регулювання матеріально-технічного забезпечення функціонування університетів;

- здійснити аналіз адміністративних процедур як зовнішньої складової системи забезпечення якості освіти;

- охарактеризувати нормативно-правове забезпечення акредитації та ліцензування діяльності університетів;

- розглянути адміністративно-правове забезпечення фінансування університетів;

- визначити проблематику і окреслити перспективи реформування законотворчого забезпечення діяльності університетів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі організації і функціонування університетів.

Предметом дослідження є адміністративно-правові засади організації і функціонування університетів.

Методи дослідження. Для досягнення мети і завдань наукового дослідження, забезпечення достовірності результатів та належного обґрунтування висновків дослідження автором використано як філософські та загальнонаукові так і спеціально-наукові методи наукового пізнання, зокрема компаративістський, діалектичний, формально-логічний і структурний, логіко-семантичний, прогностичний наукової абстракції, методи аналізу та синтезу, системно-структурний, герменевтичний.

Застосування в процесі наукового дослідження діалектичного методу дає змогу автору здійснити аналітичні дослідження правовідносин у сфері організації і функціонування університетів визначити і прогнозувати закономірності їх розвитку, а також вивчити динаміку розвитку законодавства в сфері освіти (Розділ 1, п.п. 1.1, 1.2). Компаративістський метод використано автором під час вивчення монографічної юридичної літератури, основних наукових підходів щодо вирішення поставлених методологічних завдань дослідження вітчизняного законодавства у та його співвідношення з нормами зарубіжного законодавства про освіту (п.п. 2.1, 2.2, Розділ 2).

З застосуванням формально-логічного методу автором проаналізовано норми чинного законодавства, яке регламентує правовідносини у сфері організації і функціонування університетів та внесено відповідні пропозиції щодо їх реформування та удосконалення (Розділ 4). Логічні методи застосовувано для визначення системи організації і функціонування університетів і виокремлення в ній суб'єктів формування і реалізації освітньої політики, а також внесення науково обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення її законодавчого забезпечення (Розділ 3, Розділ 4).

Методи класифікації використовувалися для диференціації принципів і засад організації і функціонування університетів створення системи принципів та векторів розвитку університетської освіти (п.п. 3.1, 3.2, 4.1). Логічний метод та метод наукового абстрагування було використано для визначення категоріального апарату дослідження адміністративно-правових засад організації і функціонування університетів (Розділ 1, Розділ 2). Герменевтичний метод застосовано автором для тлумачення правових конструкцій із метою розкриття змісту та особливостей правових норм та окремих статей законодавства, що регламентують правовий статус університетів (п.п. 2.3, 3.4, Розділ 2.). Застосування методів прогнозування здійснено з метою моделювання ймовірних наслідків реалізації авторських пропозицій щодо удосконалення положень чинного законодавства щодо організації і функціонування університетів шляхом внесення змін до законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, які регулюють відносини у сфері освіти (Розділ 4).

Зазначені методи у взаємодії із загальними логічними методами (аналізу, синтезу, індукції, дедукції, аналогії) дозволили різновекторно й ефективно

дослідити освітню проблематику, розв'язання якої може бути здійснено через удосконалення норм чинного законодавства.

Нормативну основу роботи склали Конституція України, закони України, підзаконні нормативно-правові акти, які регулюють правовідносини у сфері організації і функціонування університетів, а також законодавство ЄС у даній галузі. Інформаційну та емпіричну основу дисертаційного дослідження становить узагальнення практики застосування галузевих норм законодавства України, довідкові та енциклопедичні джерела, публікації в періодичних виданнях, статистичні дані.

Емпіричну основу становить дослідження узагальнених статистичних даних діяльності ВНЗ України, а також результати соціологічного опитування 3000 респондентів студентів ВНЗ.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає у тому, що робота є одним із перших у вітчизняній науці адміністративного права комплексним дослідженням теоретико-методологічних та прикладних проблем правового регулювання організації і функціонування університетів, що спрямоване на удосконалення чинного законодавства про вищу освіту з врахуванням сучасних реалій розвитку системи вищих навчальних закладів в Україні.

Результати наукового дослідження, що становлять наукову новизну і мають прикладне значення, конкретизовано у теоретичних положеннях і висновках, які виносяться на захист:

у перше:

– запропонована концепція виокремлення правовідносин у сфері організації і функціонування університетів як самостійної внутрішньо організаційної категорії адміністративних правовідносин, які характеризуються власним, індивідуалізованим об'єктом правового регулювання, мають ряд специфічних особливостей, характеризуються винятковим суспільним та правовим значенням;

– запропоноване авторське визначення органів управління в сфері вищої освіти – це система суб'єктів владних повноважень – державних органів, що розробляють освітню політику та здійснюють управління у даній сфері та органи громадського управління та контролю;

– запропоноване авторське визначення адміністративно-правових засад функціонування університетів – це теоретичні та практичні аспекти правового регулювання відносин, що виникають у сфері організації та діяльності університетів, а також основні цілі та принципи, на яких ґрунтуються дані відносини. Адміністративно-правові засади функціонування університетів можна поділити на: 1) засади взаємодії університетів із зовнішнім середовищем; 2) засади внутрішніх управлінських відносин в університетах;

– проаналізовано законодавчу процедуру виборів керівництва закладів вищої освіти та запропоновано шляхи її удосконалення шляхом внесення змін до законодавства України про організації і функціонування університетів;

– розроблено класифікацію принципів освітньої діяльності у ЗВО має ґрунтуватися на наступних основних принципах:

1) відповідність освіти суспільним потребам;

2) створення умов для інтелектуального розвитку людини, оволодіння нею ефективними методами самостійної пізнавальної діяльності;

3) формування у молоді високих морально-духовних якостей, що відповідають загальнолюдським та національним цінностям;

4) формування екологічної культури і відповідальності за збереження довкілля;

удосконалено:

– систематизацію елементів системи безперервної освіти передбачає реалізацію принципів, базових ідей, які необхідно впроваджувати у процесі конструювання системи освітніх установ з тим, щоб вони супроводжували людину протягом усього її життя. До таких належать: а) поступальність у формуванні і розвитку творчого потенціалу людини; б) вертикальна та горизонтальна цілісність освітнього процесу протягом життя людини; в) взаємозв'язок навчальної і практичної діяльності; г) урахування особливостей освітніх потреб людини, їх структури і змісту на різних стадіях життя людини; д) змістова наступність ступенів освітніх шаблів; е) взаємопов'язаність загальної і професійної освіти; ж) самоосвіта в періоди між етапами організованої навчальної діяльності; з) взаємозв'язок між елементами безперервного освітнього процесу, його формальною, неформальною та інформальною складовими;

– дослідження рівня якості освіти, що включає чотири рівні: рівень організації діяльності викладача (в роботі над програмами і навчальними курсами, у керівництві студентами, докторантами, аспірантами, в підвищенні кваліфікації, в участі у вчених радах та експертних комісіях тощо); рівень організації діяльності студентів (перевірка їх знань, навчальна, організаційно-культурна, громадська та наукова робота студентів тощо); рівень організації адміністративної діяльності (перевірка роботи органів управління університетом, діяльності кафедри, факультету, допоміжних підрозділів); рівень організації діяльності роботодавця (формування для університету потреби в підготовці кваліфікованих спеціалістів, а також перевірка рівня атестації випускників по результатам навчання);

– категоріально-методологічні та змістові підходи до дослідження адміністративно-правових засад організації і функціонування університетів;

– обґрунтування перспективних напрямів реформування нормативно-правового забезпечення організації і функціонування університетів;

набуло подальшого розвитку:

– з'ясування стану та генези механізмів внутрішнього забезпечення якості освіти полягає у державній політиці, стратегії і процедурі забезпечення якості вищої освіти у вищих навчальних закладах, а також у відповідальності за вдосконалення внутрішнього складника системи забезпечення якості освіти, що передбачає певний перелік завдань, процедур та заходів, моніторинг і аналіз результатів діяльності на усіх рівнях структури університету, зокрема і щодо якісного здобуття знань відповідно до загальноприйнятих освітніх стандартів;

– наукові погляди на необхідність модернізації вищої освіти, шляхом надання ширшої автономії університетам, що, в свою чергу, їх стимулюватиме бути відповідальними за результати освітньої діяльності. Для українських

університетів питання фінансового самоврядування має також дуже важливе значення. Громізка система фінансового управління не дає змоги досягати ефективної концентрації успішних студентів та викладачів, що є основною умовою прориву у сфері підготовки висококваліфікованих фахівців.;

– визначення сутності та змісту правових засад Болонського процесу, які повною мірою визначають принципи, пріоритети, організаційні та змістовні форми Європейського простору вищої освіти і відіграють роль відповідної бази для його запровадження у країнах-учасниках з метою імплементації відповідних норм у вітчизняне освітнє законодавство та покладення їх в основу нормативно-правового забезпечення вітчизняної освітньої реформи для забезпечення виходу української освіти на рівень європейських та світових стандартів;

– розуміння шляхів підвищення конкурентоспроможності університетів України. Потрібно розробити та ухвалити концепцію модернізації вищої освіти України відповідно до європейських та загальносвітових стандартів. Необхідно впорядкувати мережу ВНЗ, підняти конкурентоздатність наукового потенціалу, забезпечити фінансові дотації тощо.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що висновки та пропозиції, висунуті в роботі, можуть бути використані для:

– науково-дослідній сфері – як основа для подальших наукових досліджень державної освітньої політики, правовідносин у сфері організації та діяльності університетів;

– нормотворчій діяльності – для реформування законодавства, норми якого регулюють суспільні відносини у сфері організації та діяльності університетів;

– правозастосовній діяльності – з метою підвищення ефективності діяльності університетів, а також реалізації державної політики в сфері освіти;

– навчально-методичній роботі – для підготовки підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій та документів методичного характеру з адміністративного права, інформаційного права, освітньої політики та спецкурсів з нормативно-правового забезпечення організації та діяльності університетів.

Особистий внесок здобувача. Всі теоретичні положення і висновки підготовлені здобувачем самостійно.

Апробація результатів дослідження. Основні ідеї положень дисертаційного дослідження були апробовані на таких науково-практичних заходах: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Економічна безпека: детермінанти та механізми забезпечення» (5–6 квітня 2019 року м. Тернопіль); Міжнародній науково-практичній конференції «Тенденції реформування правової системи України і країн світу: правові, психологічні та соціокультурні аспекти» (5–6 листопада 2019 року м. Тернопіль); Міжнародній науково-практичній конференції «Тенденції реформування правової системи України і країн світу: правові, психологічні та соціокультурні аспекти» (5–6 жовтень 2020 року м. Тернопіль).

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладені в восьми наукових працях, в тому числі: п'ятьох статтях у вітчизняних фахових виданнях, які індексуються в зарубіжних науково-метричних базах; трьох тезах у матеріалах наукових конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, що містять одинадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел, розміщених на 19 сторінках (188 найменувань) та додатків, що розміщені на 5 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 218 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У *Вступі* обґрунтовано актуальність теми дисертації, вказано на її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, окреслено основні методи дослідження. Встановлено його мету, завдання, об'єкт та предмет, сформульовано положення, що містять наукову новизну, визначено практичне значення одержаних результатів, зазначено дані про апробацію результатів дисертації.

Розділ 1. «**Історико-теоретичні засади організації і функціонування університетів**» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 1.1. «*Становлення і розвиток університетів*» здійснено аналіз історичних етапів становлення та розвитку системи університетської освіти. Особливої уваги, на думку автора, є період національної революції 1917–1920 років, в межах якого можна виділити три етапи становлення вищої освіти: а) українська освіта доби Української Центральної Ради; б) розвиток системи освіти за часів Гетьманату; в) освіта в період Директорії Проводячи загальний аналіз періоду розвитку радянської університетської освіти, автор визначає такі організаційні принципи: єдине управління, зверху вниз і централізоване управління в руках однієї людини (монополія). Ці принципи є унікальними для вищої освіти у світовому масштабі і є основою всієї радянської університетської системи. Автор наголошує, що з моменту коли Україна оголосила про свою незалежність 24 серпня 1991 р., розпочався новий етап у якості розвитку вищої освіти. Природно, це призвело до значних змін в системі та змісті університетської освіти, а отже, і до відповідних інституційних змін. Україна оголосила про свою незалежність 24 серпня 1991 р., Ознаменувавши новий етап у якості розвитку вищої освіти. Природно, це призвело до значних змін в системі та змісті університетської освіти, а отже, і до відповідних інституційних змін. Їх нормативно-правове регулювання пройшло складний шлях становлення і розвитку з 1991 до 2021 року. У цей період, зокрема, була створена національна система ліцензування та сертифікації вищих навчальних закладів, сформульовано процедури заснування та реєстрації у галузі вищої освіти, створено та впроваджено багато організаційних процедур. З метою забезпечення діяльності вищих навчальних закладів та інших організацій головний орган правовідносин у галузі освіти сформулював процедури оцінювання та контролю якості вищої освіти, а також запровадив процедури контролю та нагляду у сфері вищої освіти.

У підрозділі 1.2. «*Поняття і характеристика адміністративно-правових засад організації і функціонування університетів*» ґрунтуючись на основі проведення широкого дослідження системи адміністративно-правові засад функціонування університетів, автор пропонує класифікувати їх: 1) засади взаємодії університетів із зовнішнім середовищем; 2) засади внутрішніх управлінських відносин в університетах. Визначено основні ознаки університету:

він є юридичною особою; створюється та діє на основі чинного законодавства про освіту; здійснює діяльність на підставі ліцензії; проводить наукову, освітню, інноваційну, методичну діяльність; забезпечує організацію навчального процесу та можливість здобуття студентами вищої освіти.

Зазначено що, автономія організації і діяльності університетів України – це форма академічної свободи, що є фундаментальною передумовою ефективного виконання університетами їх функції без тиску з боку держави, органів місцевого самоврядування, політичних партій, громадських організацій, різних комерційних структур тощо.

Розділ 2 «**Місце і роль університетів в системі вищої освіти**» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1. «*Університети як заклади вищої освіти за законодавством України*» зазначено, що кожен ВНЗ може бути розглянутий і як суб'єкт, і як об'єкт державного управління. Встановлено, що суб'єктом адміністративно-правових відносин вищий навчальний заклад є відносно свого складу та підпорядкованих йому структурних органів (підрозділів, служб). Об'єктом управління ВНЗ виступає відносно органів державної виконавчої влади, зокрема, до них належать Міністерство освіти і науки України, інші центральні органи державної виконавчої влади, а також відносно муніципальних органів влади тощо. Доведено, що діяльність університету здійснюється за принципами: автономії і самоврядування; розмежування повноважень Міністерства освіти і науки України, органів управління ВНЗ та його окремих структурних підрозділів; поєднання єдиноначальних та колегіальних засад управління; повної незалежності від політичних партій, громадських інституцій і релігійних організацій.

У підрозділі 2.2. «*Зарубіжний досвід правового регулювання статусу університетів*» зазначено, що в умовах активізації загальних євроінтеграційних прагнень України, а у сфері вищої освіти - інтеграції у Європейський простір вищої освіти, актуальності набувають питання аналізу зарубіжного, насамперед європейського, досвіду адміністративно-правового регулювання у сфері вищої освіти з урахуванням того, що саме відповідне правове регулювання забезпечує організаційно-правовий та функціональний аспекти існування системи вищої освіти. Визначено, що у зарубіжних країнах є три основні моделі державного контролю у сфері вищої освіти: континентальна, американська і змішана, які передбачають різний суб'єктний склад, ступінь втручання контролюючих суб'єктів у діяльність вищих навчальних закладів, деталізацію нормативних засад, в т. ч. й процедурних, безпосередню мету, оформлення підсумкових результатів.

У підрозділі 2.3. «*Тенденції функціонування і розвитку університетів в системі вищої освіти*» визначено, що запорукою того, що вітчизняна вища освіта відповідатиме вимогам часу, вчасно реагуватиме на відповідні суспільні запити, ефективно виконуватиме покладені на неї завдання, є її оновлення в контексті актуальних загальноосвітніх тенденцій розвитку освіти.

Трансформація вищої освіти в Україні, її модернізація вимагає вирішення низки проблем, найбільш актуальними серед яких є: невідповідність системи (структури) підготовки фахівців реальним потребам економіки, падіння якості освіти, корупційні чинники в системі вищої освіти, слабкий зв'язок із науковими

дослідженнями, недостатні темпи інтеграції до європейського та світового інтелектуального простору. Важливим чинником становлення і розвитку вищої освіти в незалежній Україні є значне розширення її системи, що відбувалося в Україні починаючи з середини 1990-х років. Йдеться, зокрема, як про збільшення чисельності вищих навчальних закладів, так і про стрімке зростання загальної чисельності студентів та випускників ВНЗ.

На думку автора, імплементація сучасних глобальних тенденцій у сфері вищої освіти, подолання негативних наслідків радянського та пострадянського періоду її розвитку обумовлена реалізацією низки заходів, серед яких основними є:

- поглиблення процесів децентралізації системи вищої освіти, забезпечення реальної автономії ЗВО (у т. ч. у сфері економічної діяльності), подальший розвиток приватних ЗВО з одночасною реалізацією ефективного механізму оцінювання якості освіти, базованої на відповідних незалежних інституціях оцінювання якості;

- поступова реструктуризація і оптимізація держзамовлення на підготовку фахівців з участю потенційних роботодавців з метою приведення державного замовлення у відповідність із реальними потребами державного і приватного секторів національної економіки;

- подальший розвиток експортного потенціалу вітчизняної вищої освіти з метою отримання відповідного економічного ефекту;

- активне впровадження у програми вищої школи підприємницької складової, передусім у напрямі сприяння оволодіння студентами практичними навичками, необхідними для здійснення підприємництва, а також отримання ними відповідних знань у сфері правових та практичних аспектів ведення бізнесу в Україні і за кордоном;

- заохочення суспільної та професійної активності студентів та викладачів, зокрема в частині університетського самоврядування;

- просвітницька робота щодо об'єктивного інформування батьків та абітурієнтів щодо ситуації на вітчизняному і міжнародному ринку праці

Розділ 3 «Адміністративно-правові засади внутрішніх управлінських відносин в університетах» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1. *«Зміст і особливості внутрішніх управлінських відносин в університетах»* досліджено особливості внутрішніх управлінських відносин в університетах. Адже підписання Україною Болонської угоди поставило нові виклики перед системою вищої освіти. Одним із важливих викликів, звичайно, є «боротьба» за абітурієнта. Саме тому імідж закладу освіти стає першочерговим завданням для кожного керівника ЗВО, саме завдяки іміджу абітурієнти обирають навчальний заклад. Створення позитивного образу навчального закладу неможливе без ефективного управління, яке базується не лише на засадах адміністративного менеджменту, а також на знанні ринкової економіки, ринку праці, потреб роботодавців. Зазначено, що постає потреба в підготовці студента під замовника, бо інколи викладачі дають той матеріал, яким добре володіють, але це не є гарантією того, що отримані студентом знання задовольнять потенційного роботодавця. Усе це повинні зробити керівники закладів освіти, якщо вони хочуть

готувати спеціаліста конкурентоспроможного не лише на теренах нашої держави, а й в країнах Європи.

Найбільш детально внутрішні управлінські відносини в університетах в Україні регулює Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII, ухвалений Верховною Радою України 1 липня 2014 року. Відповідно до цього закону основними суб'єктами управління у ЗВО в Україні є керівник ЗВО, декани факультетів, керівники кафедр, вчена рада, наглядова рада, студентське самоврядування та наукові товариства студентів. У даний час в управлінні ЗВО переходить від застарілої моделі управління командами (заснованої на розподілі праці та департаменталізації та чітко визначених функціональних обов'язках) до персоніфікованої моделі управління ринком на основі освітніх послуг та принципів ведення бізнесу, впровадження в освіту корпоративного управління. Перехід до ринкової моделі управління, а також використання позитивного зарубіжного досвіду надасть змогу закладу вищої освіти здійснювати свою діяльність максимально прозоро та ефективно в умовах вільного ринку освітніх послуг

У підрозділі 3.2. *«Внутрішній складник системи забезпечення якості освіти»*. Визначено особливості системи освітніх цінностей, вона побудована на основі так званого «Трикутник знань», а це: освіта, наука та інновації. Він задає вектор прогресу європейської освіти, і як результат цього є високий рівень довіри до якості освіти, що надається в Європі. У наш час українське суспільство також потребує забезпечення довіри щодо оцінки якості вищої освіти.

Обґрунтовано необхідність забезпечення відповідного рівня якості освітніх послуг є центральною проблемою системи освіти, її ефективності й продуктивності. Прагнення України до підвищення якості вищої освіти відповідає напрямку щодо інтегрування до світового та європейського освітнього просторів й атестацію університету.

Встановлено, що запозичення європейського досвіду слід розпочинати з наступних моментів: необхідно зробити прозорими рішення, які приймаються на усіх рівнях освітнього простору України, насамперед, ті, що пов'язані з розподілом ресурсів, унеможливити вплив зацікавлених посадових осіб на прийняття рішень щодо забезпечення якості вищої освіти; визначити критерії, які відображали б справжні результати діяльності як окремих університетів, так і системи забезпечення якості вищої освіти в Україні загалом.

У підрозділі 3.3. *«Правове регулювання матеріально-технічного забезпечення функціонування університетів»* на основі проведених порівняльно-правових досліджень встановлено, що система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти університетами (система внутрішнього забезпечення якості) передбачає забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації навчального процесу, включаючи самостійну роботу студентів за кожною освітньою програмою.

Доведено, що система забезпечення зовнішньої якості освітньої діяльності університетів та якості вищої освіти передбачає здійснення таких процедур і заходів:

- 1) забезпечення ефективності внутрішніх процедур забезпечення якості та процедур освітньої діяльності в університетах та якості вищої освіти;
- 2) забезпечення наявності зовнішніх систем програм забезпечення якості.

Розділ 4 «Адміністративно-правові засади взаємодії університетів із зовнішніми суб'єктами освітнього процесу» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 4.1. *Адміністративно-правові засади зовнішнього управління (адміністрування) у сфері організації і функціонування університетів (+університетська автономія)* вивчено правові основи діяльності органів державного управління у сфері освіти. Зокрема, державне управління розглядають, як особливий вид діяльності органів держави, що має виконавчий та розпорядчий характер і полягає в організації та регулюванні суспільних відносин у сфері освіти, використовуючи державно-владні повноваження.

Управління вищою освітою здійснюється на всіх етапах: планування, мотивація, організація, і включає регулювання та впорядкування соціально-економічних процесів у галузі вищої освіти, а також їх спрямування в певних напрямках відповідно до визначених цілей та пріоритетів, усунення суперечностей, перешкод, відхилень шляхом застосування відповідних заходів. Тобто, відповідно до загальних етапів управлінської діяльності, менеджмент у галузі освіти забезпечує оцінку існуючих навчальних практик, постановку завдань та планувальну діяльність щодо їх впровадження, організацію узгоджених заходів для досягнення поставлених завдань та контроль такої діяльності.

Автор висуває пропозиції, щодо усунення колізій між нормативно-правовими актами різної юридичної сили, що регламентують ліцензування освітньої діяльності. Плани також визначено важливим інструментом регулювання діяльності владних суб'єктів у сфері вищої освіти. Важливість планувального публічного адміністрування у сфері освіти і науки перманентно зростатиме, оскільки імперативне адміністрування у відповідних напрямках може використовуватися до певної межі, а плани можуть, з одного боку, забезпечити публічний інтерес, а, з іншого, свободу суб'єктів наукової та освітньої діяльності.

У підрозділі 4.2. *Адміністративно-правовий аспект зовнішнього складника системи забезпечення якості освітиза*значено, що забезпечення якості вищої освіти є вимогою сучасного суспільства, ключовим принципом Болонської декларації та безперечним пріоритетом для академічної та державної політики в галузі освіти в Європі та інших розвинених країнах. На жаль, Україна не є лідером у галузі забезпечення якості вищої освіти, часто можна виявити деградацію окремих вищих навчальних закладів, порушення академічної доброчесності, надання неякісних освітніх послуг та відсутність взаємодії та довіри серед зацікавлених сторін.

Встановлено, що система забезпечення якості зовнішньої освіти включає також стандарти вищої освіти для кожного рівня вищої освіти відповідно до національної кваліфікаційної рамки; стандарти співпраці з роботодавцями для забезпечення конкурентоспроможного рівня підготовки фахівців; міжнародного та національного оцінювання рейтингу діяльності університету.

У підрозділі 4.3. *Адміністративно-правові засади фінансування університетів* зазначено, що законодавство України містить понад 70 нормативно-правових актів, у яких визначаються джерела фінансування всіх видів освіти та врегульовані ті чи інші фінансові аспекти діяльності навчальних

закладів. Такий суттєвий обсяг законодавчих та підзаконних актів свідчить про усвідомлення необхідності правового врегулювання фінансової діяльності у цій сфері.

Загальні фінансові витрати для розвитку системи освіти в цілому базуються на нормах законодавства про освіту в частині фінансування системи освіти і заходів, спрямованих на забезпечення державних гарантій організацій системи освіти, проте, як правило, цих коштів не буває достатньо.

Встановлено, що пошуки та розробка ефективної моделі фінансування університетів повинні враховувати всі види діяльності університету та ґрунтуватися на засадах ефективності, прозорості та автономії і служити основній меті – надання якісних освітніх послуг, підготовка затребуваних фахівців на ринку праці, а також проведення результативних наукових досліджень.

Обґрунтовано необхідність зміни об'єкта фінансування, шляхом відмови від фінансування потреб університету на користь фінансування конкретних завдань, цілей і отримання заздалегідь визначених результатів.

Встановлено, що запровадивши нову систему розподілу коштів, Міністерство освіти та науки зробило важливий крок до прозорості та відкритості фінансування університетів. Вперше оприлюднено засади і критерії розподілу державних коштів між університетами. Кожен заклад вищої освіти отримав фінансування залежно від результатів своєї роботи та потужний стимул розвиватись динамічніше.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено формування концепції адміністративно-правового регулювання організації і функціонування університетів на засадах поєднання теорії та практики освітньої діяльності з використанням сучасних методів наукового пізнання, що дозволило зробити наступні висновки та пропозиції:

1. Адміністративно-правові засади щодо організації та функціонування університетів, полягають в регламентації нормами чинного законодавства України принципів та основ навчально-організаційних та внутрішньо організаційних відносин, які складаються на двох рівнях:

зовнішньому – у відносинах з органами державної влади, що здійснюють управління в сфері освіти, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами;

внутрішньому – у процесі здійснення управління діяльністю університету, його підрозділів та працівників у порядку організації навчального процесу, наукової діяльності даного університету.

2. Становлення та вдосконалення управління університетами в сучасних умовах модернізації вищої освіти вимагає проведення наступних заходів:

– враховуючи прагнення України до євроінтеграції, першочерговим завданням має стати надання університетам академічних та економічних свобод, автономії, не лише задекларованої, але і застосованої на практиці;

– удосконалення чинного законодавства України і подолання неузгодженості, прогалин в ньому;

– подальший розвиток адміністративно-правового регулювання організації та функціонування університетів повинен здійснюватися разом із переглядом співвідношень функцій щодо управління університетами між органами державної влади, зокрема Міністерством освіти і науки України, й університетами;

– також докорінних змін сьогодні потребує управління безпосередньо в університетах. Більше уваги потрібно приділяти таким органам управління як студентське чи громадське самоврядування. У сучасних умовах у багатьох країнах світу значну роль щодо здійснення ефективного управління університетами відіграють органи студентського самоврядування. Управлінська діяльність їх може здійснюється на рівні групи, курсу, факультету чи університету в цілому;

– органи управління повинні сприяти належному забезпеченню адміністративно-правового регулювання управлінських відносин в університетах, пов'язаних із організацією наукової роботи, що є важливим елементом навчального процесу та ефективної підготовки майбутніх фахівців;

– необхідно створити систему управління якістю освіти в кожному університеті, яка стимулювала б його розвиток, сприяла активній освітній та науковій діяльності та яка відповідає б європейським стандартам.

3. Основними напрямками вдосконалення системи управління у сфері освіти в Україні є: розвиток і покращення нормативно-правового забезпечення механізмів та системи освітніх процедур; формування і запровадження освітнього інноваційного менеджменту; перехід від централізації управління до децентралізації; підвищення оперативності та адаптованості державного управління освітою тощо. Дані пріоритети можуть бути реалізовані через запровадження переходу від державної форми управління до державно-громадської, як і в багатьох країнах Європи, США, Канаді тощо, яка містить найкращі можливості управлінської діяльності.

4. З метою вдосконалення адміністративно-правих засад управління університетами пропонуємо внести зміни до Закону України «Про вищу освіту» у питанні зміцнення їх автономії, адже це приведе до створення сприятливих умов для функціонування та розвитку університетів, розширить можливості здобуття громадянами України вищої освіти, сприятиме реалізації міжнародно-правових принципів діяльності закладів освіти, підвищить рівень підготовки фахівців та загалом позитивно вплине на процес підвищення освітнього рівня нації.

5. Адміністративно-правові засади функціонування університетів – це теоретичні та практичні аспекти правового регулювання відносин, що виникають у сфері організації та діяльності університетів, а також основні цілі та принципи, на яких ґрунтуються дані відносини.

Адміністративно-правові засади функціонування університетів можна поділити на: 1) засади взаємодії університетів із зовнішнім середовищем; 2) засади внутрішніх управлінських відносин в університетах.

6. Органи управління в сфері вищої освіти – це система суб'єктів владних повноважень – державних органів, що розробляють освітню політику та здійснюють управління у даній сфері та органи громадського управління та контролю.

7. Кожен університет, як вищий навчальний заклад, за законодавством України може бути розглянутий і як суб'єкт, і як об'єкт державного управління. Зокрема, суб'єктом державного управління університет може бути відносно свого складу та підпорядкованих йому структурних підрозділів. При цьому, об'єктом управління університет виступає відносно відповідних органів виконавчої влади, зокрема, таких як Міністерство освіти і науки України, інші центральні органи виконавчої влади, а також відносно муніципальних органів влади.

8. Особливість діяльності університетів як об'єктів адміністративно-правового регулювання визначається: метою утворення та діяльності; специфічним характером завдань, функцій та повноважень; організаційно-штатною структурою; спеціальним порядком утворення, реорганізації та ліквідації; характером зовнішніх та внутрішньо-організаційних взаємозв'язків; особливим статусом суб'єктів навчально-виховного процесу; системою управління, специфічними формами та методами; характером та видами адміністративно-правових відносин, які складаються під час діяльності.

9. У зарубіжних країнах є три основні моделі державного контролю у сфері вищої освіти: континентальна, американська і змішана.

10. Освітня діяльність у ЗВО має ґрунтуватися на наступних основних принципах:

- 1) відповідність освіти суспільним потребам;
- 2) створення умов для інтелектуального розвитку людини, оволодіння нею ефективними методами самостійної пізнавальної діяльності;
- 3) формування у молоді високих морально-духовних якостей, що відповідають загальнолюдським та національним цінностям;
- 4) формування екологічної культури і відповідальності за збереження довкілля.

11. Функціонування системи безперервної освіти передбачає реалізацію принципів, базових ідей, які необхідно впроваджувати у процесі конструювання системи освітніх установ з тим, щоб вони супроводжували людину протягом усього її життя. До таких належать: а) поступальність у формуванні і розвитку творчого потенціалу людини; б) вертикальна та горизонтальна цілісність освітнього процесу протягом життя людини; в) взаємозв'язок навчальної і практичної діяльності; г) урахування особливостей освітніх потреб людини, їх структури і змісту на різних стадіях життя людини; д) змістова наступність ступенів освітніх щаблів; е) взаємопов'язаність загальної і професійної освіти; ж) самоосвіта в періоди між етапами організованої навчальної діяльності; з) взаємозв'язок між елементами безперервного освітнього процесу, його формальною, неформальною та інформальною складовими.

12. Система внутрішнього забезпечення якості освіти включає чотири рівні: рівень організації діяльності викладача (в роботі над програмами і навчальними курсами, у керівництві студентами, докторантами, аспірантами, в підвищенні кваліфікації, в участі у вчених радах та експертних комісіях тощо); рівень організації діяльності студентів (перевірка їх знань, навчальна, організаційно-культурна, громадська та наукова робота студентів тощо); рівень організації

адміністративної діяльності (перевірка роботи органів управління університетом, діяльності кафедр, факультету, допоміжних підрозділів); рівень організації діяльності роботодавця (формування для університету потреби в підготовці кваліфікованих спеціалістів, а також перевірка рівня атестації випускників по результатам навчання).

13. Механізм внутрішнього забезпечення якості освіти полягає у державній політиці, стратегії і процедурі забезпечення якості вищої освіти у вищих навчальних закладах, а також у відповідальності за вдосконалення внутрішнього складника системи забезпечення якості освіти, що передбачає певний перелік завдань, процедур та заходів, моніторинг і аналіз результатів діяльності на усіх рівнях структури університету, зокрема і щодо якісного здобуття знань відповідно до загальноприйнятих освітніх стандартів.

14. Існують багато недоліків та проблем щодо забезпечення якості освіти в Україні, спричинених її кількісно-якісними деформаціями, що знижує конкурентоздатність як окремих громадян, так і України загалом. Тому потрібно створити механізми забезпечення якості освіти, які визнавалися б як в Україні, так і в усьому світі, що можливе лише за умови модернізації вищої освіти відповідно до загальновизнаних світових вимог та стандартів.

15. Одним з найважливіших моментів модернізації вищої освіти має бути надання ширшої автономії університетам, що, в свою чергу, їх стимулюватиме бути відповідальними за результати освітньої діяльності. Для українських університетів питання фінансового самоврядування має також дуже важливе значення. Громіздка система фінансового управління не дає змоги досягати ефективної концентрації успішних студентів та викладачів, що є основною умовою прориву у сфері підготовки висококваліфікованих фахівців.

16. З метою підвищення конкурентоспроможності університетів України потрібні комплексні заходи. Потрібно розробити та ухвалити концепцію модернізації вищої освіти України відповідно до європейських та загальносвітових стандартів. Необхідно впорядкувати мережу ВНЗ, підняти конкурентоздатність наукового потенціалу, забезпечити фінансові дотації тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Манюк Г. В. Механізм внутрішнього забезпечення якості вищої освіти в Україні: проблеми та перспективи. *Актуальні проблеми правознавства. Збірник наукових праць Юридичного факультету ТНЕУ*. Тернопіль, 2017. Випуск 1 (9). Том 2. – 2017. С. 43–52.

2. Манюк Г. В. Адміністративно-правові проблеми фінансування університетів. *Актуальні проблеми правознавства. Збірник наукових праць Юридичного факультету ТНЕУ*. Тернопіль, 2019. Випуск 4 (20). – 2019. С. 317–324.

3. Манюк Г. В. Адміністративно-правові аспекти становлення і розвитку університетів. *Наукові записки. Серія: Право. 2020. Випуск 8*. Кропивницький, С. 119–124.

4. Halyna Maniuk Organization and functioning of universities: administrative and legal frameworks. *Revue internationale des sciences humaines et naturelles. International review for human and natural sciences*. 2020 N° 3. С. 53–75.

5. Манюк Г. В. Міжнародний досвід адміністративно-правового регулювання діяльності університетів. *Науковий журнал Юридичний бюлетень* 2020. № 17 С. 129–134.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Манюк Г. В. Фінансування діяльності університетів: адміністративно-правовий аспект. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Економічна безпека: детермінанти та механізми забезпечення»*. Частина 2, (5–6 квітня 2019 року) м. Тернопіль. С. 67–71.

7. Манюк Г. В. Автономія як фундаментальний принцип організації і функціонування університетів. *Матеріали Міжнародної наукової конференції «Тенденції реформування правової системи України і країн світу: правові, психологічні та соціокультурні аспекти»*, 5–6 листопада 2019 року в м. Тернопіль. С. 150–153.

8. Манюк Г. В. Оцінювання якості роботи викладача в системі внутрішнього забезпечення якості вищої освіти. *Матеріали Міжнародної наукової конференції «Тенденції реформування правової системи України і країн світу: правові, психологічні та соціокультурні аспекти»*, 5–6 жовтень 2020 року в м. Тернопіль . С. 242–245.

АНОТАЦІЇ

Манюк Г. В. Адміністративно-правові засади організації і функціонування університетів – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, 2021.

Дисертація є одним із перших у вітчизняній юридичній науці комплексним монографічним дослідженням питань адміністративно-правових засад організації і функціонування університетів. Метою дисертації є розробка теоретико-методологічних та концептуальних засад адміністративно-правового забезпечення організації і функціонування університетів, аналіз теоретичної і практичної проблематики у даній сфері та відповідної розробки теоретичних положень, а також теоретично та методологічно обґрунтованих рекомендацій щодо удосконалення законодавчої регламентації адміністративно-правових процедур організації і функціонування системи університетів її розвитку і реформування. У роботі: охарактеризовано процес становлення і розвитку університетів; розглянуто зарубіжний досвід правового регулювання статусу університетів; охарактеризовано тенденції функціонування і розвитку університетів в системі

вищої освіти; визначено зміст і особливості внутрішніх управлінських відносин в університетах; проаналізовано внутрішній складник системи забезпечення якості освіти; розкрито адміністративно-правові засади зовнішнього управління (адміністрування) у сфері організації і функціонування університетів; здійснено системний аналіз процесу матеріально-технічного забезпечення функціонування університетів; досліджено адміністративно-правовий аспект зовнішнього складника системи забезпечення якості освіти; проаналізовано адміністративно-правові засади фінансування університетів.

Ключові слова: заклад вищої освіти, університет, адміністративно-правове забезпечення, система вищої освіти, ліцензування освітньої діяльності, забезпечення якості освіти.

Манюк Г. В. Административно-правовые основы организации и функционирования университетов – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право, информационное право. – Западноукраинский национальный университет, Тернополь, 2021.

Диссертация является одним из первых в отечественной юридической науке комплексным монографическим исследованием вопросов административно-правовых основ организации и функционирования университетов. Целью диссертации является разработка теоретико-методологических и концептуальных основ административно-правового обеспечения организации и функционирования университетов, анализ теоретической и практической проблематики в данной сфере и соответствующей разработки теоретических положений, а также теоретически и методологически обоснованных рекомендаций по совершенствованию законодательной регламентации административно-правовых процедур организации и функционирования системы университетов ее развития и реформирования. В работе охарактеризован процесс становления и развития университетов рассмотрен зарубежный опыт правового регулирования статуса университетов охарактеризованы тенденции функционирования и развития университетов в системе высшего образования; определено содержание и особенности внутренних управленческих отношений в университетах; проанализированы внутренний составляющая системы обеспечения качества образования; раскрыто административно-правовые основы внешнего управления (администрирования) в сфере организации и функционирования университетов осуществлен системный анализ процесса материально-технического обеспечения функционирования университетов исследованы административно-правовой аспект внешнего составляющей системы обеспечения качества образования; проанализированы административно-правовые основы финансирования университетов.

Ключевые слова: учреждение высшего образования, университет, административно-правовое обеспечение, система высшего образования, лицензирования образовательной деятельности, обеспечения качества образования.

Manyuk G. V. Administrative and legal principles of organization and functioning of universities – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Law in specialty 12.00.07 – Administrative law and process; finance law; information law. Western Ukrainian National University, Ternopil, 2021.

The dissertation is one of the first in domestic legal science complex monographic research of Administrative and legal bases of the universities organization and functioning. The purpose of the dissertation is to develop theoretical and methodological and conceptual principles of administrative and legal support of the organization and functioning of universities, analysis of theoretical and practical issues in this field, and the relevant development of theoretical provisions, as well as theoretically and methodologically sound recommendations for improving administrative and legal procedures. the functioning of the university system, its development, and reform. In the work: the process of formation and development of universities is characterized; foreign experience of legal regulation of the status of universities is considered; the tendencies of functioning and development of universities in the system of higher education are characterized; the content and features of internal management relations in universities are determined; the internal component of the education quality assurance system is analyzed; the administrative and legal principles of external management (administration) in the field of organization and functioning of universities are revealed; a systematic analysis of the process of logistics of universities; the administrative and legal aspect of the external component of the education quality assurance system is studied; the administrative and legal bases of university financing are analyzed.

Based on a broad study of the system of administrative and legal principles of functioning of universities, the author proposes to classify them: 1) the principles of interaction of universities with the external environment; 2) the principles of internal management relations in universities. The main features of the university are determined: it is a legal entity; is created and operates based on current legislation on education; carries out activity based on the license; conducts scientific, educational, innovative, methodical activities; provides the organization of the educational process and the opportunity for students to obtain higher education.

It is noted that the autonomy of the organization and activities of Ukrainian universities is a form of academic freedom, which is a fundamental prerequisite for the effective performance of their functions by universities without pressure from the state, local governments, political parties, NGOs, various commercial structures

The author concludes that the main directions of improving the management system in the field of education in Ukraine are: development and improvement of regulatory and legal support mechanisms and system of educational procedures; formation and introduction of educational innovation management; a transition from centralized management to decentralization; increasing the efficiency and adaptability of public education management, etc. These priorities can be realized through the introduction of the transition from public to the public form of government, as in many European countries, the United States, Canada, etc., which contains the best management opportunities.

To improve the administrative and legal framework of university management, we propose to amend the Law of Ukraine "On Higher Education" to strengthen their autonomy, as this will create favorable conditions for the functioning and development of universities, expand opportunities for Ukrainian citizens to higher education, promote international – legal principles of educational institutions, will increase the level of training and generally have a positive impact on the process of raising the educational level of the nation. According to the legislation of Ukraine, each university, as a higher educational institution, can be considered both as a subject and as an object of public administration. In particular, the university may be a subject of public administration about its composition and subordinate structural units. At the same time, the object of management of the university is about the relevant executive bodies, in particular, such as the Ministry of Education and Science of Ukraine, other central executive bodies, as well as to municipal authorities.

The peculiarity of the activity of universities as objects of administrative and legal regulation is determined by the purpose of formation and activity; the specific nature of tasks, functions, and powers; organizational and staffing structure; special order of formation, reorganization, and liquidation; the nature of external and internal organizational relationships; special status of subjects of the educational process; management system, specific forms, and methods; the nature and types of administrative and legal relations that develop during the activity. One of the most important moments of modernization of higher education should be giving greater autonomy to universities, which, in turn, will encourage them to be responsible for the results of educational activities. The issue of financial self-government is also very important for Ukrainian universities. The cumbersome system of financial management does not allow to achieve the effective concentration of successful students and teachers, which is the main condition for a breakthrough in the field of training highly qualified specialists.

To increase the competitiveness of Ukrainian universities, comprehensive measures are needed. It is necessary to develop and approve the concept of modernization of higher education in Ukraine by European and global standards. It is necessary to streamline the network of universities, raise the competitiveness of scientific potential, provide financial grants.

Keywords: institution of higher education, university, administrative and legal support, system of higher education, licensing of educational activity, ensuring the quality of education.

Підписано до друку 19.03.2021 р.
Формат 60x90/16. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк на дублюванні.
Умов. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 1,0.
Зам. № А013-21. Тираж 100 прим.

Видавець та виготовлювач
Західноукраїнський національний університет
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль 46009

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців ДК № 3467 від 23.04.2009 р.*

Видавничо-поліграфічний центр «Університетська думка»
вул. Бережанська, 2, м. Тернопіль 46009
тел. (0352) 47-58-72
E-mail: edition@wunu.edu.ua